

Päivi Taavitsainen

VALOKUVA, AVAIN OSALLISUUTEEN- JA OPPIMISEEN?

Opinnäytetyö
Sosiaaliala

Helmikuu 2013

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU

Mikkeli University of Applied Sciences

KUVAILULEHTI

 <p>MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences</p>	<p>Opinnäytetyön päivämäärä</p> <p>5.2.2013</p>				
<p>Tekijä(t) Päivi Taavitsainen</p>	<p>Koulutusohjelma ja suuntautuminen Sosiaalialan koulutusohjelma Sosionomi (AMK)</p>				
<p>Nimeke</p> <p>Valokuva, avain osallisuuteen ja oppimiseen</p>					
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena oli osallisuutta lisäävää valokuvausmenetelmää nimeltä Photovoice, sekä kuvista kerrotuttamista käyttäen suunnitella ja toteuttaa toiminnallisia tuokioita 4 – 6 vuotiaille lapsille päiväkodin lapsiryhmässä. Työssä havainnoitiin mitä ja miten lapset valokuvaavat. Lasten ottamista kuvista- ja kertomuksista etsittiin myös asioita, jotka tukisivat tutkivan oppimisen prosessin aloittamista, sekä arvioitiin photovoice – menetelmän käyttökelpoisuutta lasten kanssa toimittaessa.</p> <p>Tuokiot toteutettiin toukokuussa 2012 ja niissä lapset valokuvasivat omilla kuvausvuoroillaan itselleen mukavia ja mielenkiintoisia asioita päiväkodin piha – alueella. Kuvista kerrotuttamisen avulla lapset kertoivat ottamistaan valokuvista, kun ne oli siirretty tietokoneelle. Tätä kautta löydettyjä teemoja olivat: Kaverit ja leikit kavereitten kanssa, metsä ja leikit metsässä, luonto ja siinä esiintyvät ilmiöt, pihan leikkivälineet. Ottamistaan valokuvista lapset valitsivat kuvia päiväkodissa lokakuussa 2012 esillä olleeseen näyttelyyn. Suurennetut ja laminoidut kuvat on koottu kansiksi lyhyen photovoice ohjeistuksen kanssa, kansio tulee päiväkodin käyttöön.</p> <p>Toiminnan kautta todettiin photovoice – menetelmän olevan hyvin käyttökelpoinen päiväkotikäisten lasten kanssa. Menetelmän avulla löydetty teemat tukivat mahdollisuuksia aloittaa tutkivan oppimisen prosessi lasten kanssa, eli syventää tietoa asioista ja ilmiöistä. Mahdollisia jatkossa toteutettavia opinnäytetyön aiheita olisivatkin tutkivaan oppimiseen ympäristökasvatuksessa liittyvät aiheet.</p>					
<p>Asiasanat (avainsanat)</p> <p>Lapsi, osallisuus, tutkiva oppiminen, photovoice</p>					
<p>Sivumäärä</p> <p>32+2 liite</p>	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 50%;">Kieli</td> <td style="width: 50%;">URN</td> </tr> <tr> <td>Suomi</td> <td></td> </tr> </table>	Kieli	URN	Suomi	
Kieli	URN				
Suomi					
<p>Huomautus (huomautukset liitteistä)</p>					
<p>Ohjaavan opettajan nimi</p> <p>Päivi Niiranen – Linkama</p>	<p>Opinnäytetyön toimeksiantaja</p>				

DESCRIPTION

 <p>MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences</p>		Date of the bachelor's thesis 5.2.2013	
Author(s) Päivi Taavitsainen		Degree programme and option Degree programme in socialwork Bachelor of social services	
Name of the bachelor's thesis A photo, key to inclusion and learning			
Abstract <p>The target of this functional thesis was to plan and implement functional sessions to children aged from four to six years. To a group of children in kindergarden and using photovoice and telling stories from pictures. Photovoice is a photographic method which increases inclusion. In the study was observed what and how the children photograph. The photos taken by the children were examined for facts which would support the start of search- study-learn- process, and evaluated in regard the utility to photovoice method with children.</p> <p>The sessions were carried out in May 2012. During sessions the children photographed in the kindergarden yard area things they liked and found interesting. After transferring the photographs to computers, the children narrated the photos they had taken. The themes found trough this were as follows: Friends, and playing with friends, forrest, nature and its phenomenona and the toys and playground equipment. From the photographs they had taken, the children chose photos are exposition organized in October 2012 at the kindergarden.</p> <p>Through the study was found that photovoice method is very usable with children in kindergarden age. The themes found with this method supported the possibility to start the search - study - learn - process with the children, that is- to deepen information about things and phenomenona. Therefore subjects to study further in the future could relate to the use of search - study - learn method in the environmental education.</p>			
Subject headings, (keywords) Children, inclusion, search- study- learn method, photovoice method			
Pages 32+2	Language Finnish	URN	
Remarks, notes on appendices			
Tutor Päivi Niiranen - Linkama		Bachelor's thesis assigned by	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	1
2	LAPSEN OSALLISUUS VARHAISKASVATUKSESSA	2
2.1	Osallisuus päivähoidon arjessa	2
2.2	Kasvattajan rooli osallisuuden tukijana	3
2.3	Varhaiskasvatuksen toteuttaminen ja sitä ohjaavat lait	5
3	TUTKIVA OPPIMINEN	6
3.1	Tutkiva oppiminen varhaiskasvatuksessa.....	6
3.2	Lapsen osallisuus tutkivassa oppimisessa	7
3.3	Tunteet ja oppiminen	8
3.4	Kasvattajan rooli tutkivan oppimisen tukijana	9
3.5	Ilo oppia.....	9
4	VARHAISKASVATUKSEN OPPIMISYMPÄRISTÖT	10
4.1	Sosiaalinen oppimisympäristö	10
4.2	Päiväkodin piha oppimisympäristönä.....	12
5	OPINNÄYTETYÖN MENETELMÄT	13
5.1	Photovoice-menetelmä	13
5.2	Kerrotuttaminen	14
5.3	Valokuvauksen käyttö varhaiskasvatuksessa	15
5.4	Opinnäytetyön etiikka.....	16
5.5	Aikaisempia opinnäytteitä aiheesta Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.	
6	OPINNÄYTETYÖN SUUNNITELMA JA TOTEUTUS.....	17
6.1	Tavoitteet ja taustaa	17
6.2	Opinnäytetyön toteutus ja aikataulu	17
6.3	Valokuvaustuokioihin valmistautuminen	18
6.4	Kuvaustuokiot.....	18
7	VALOKUVISTA- JA KERTOMUKSISTA ESILLE TULLEET TEEMAT	19
7.1	Metsä ja leikit metsässä	20
7.2	Kaverit	22
7.3	Luonto.....	23
7.4	Leikki ja pihan leikkivälineet	25
8	OPINNÄYTETYÖN ARVIOINTIA JA POHDINTA	26

8.1	Kun aurinko paistaa tulee varjo, koska valo ei mene esineitten läpi	26
8.2	Kuvaaminen oli kivaa, olis kiva nähdä mitä muut kuvasivat	27
8.3	Otin siksi kuvan, kun kaverin kanssa on niin kiva leikkiä	28
	LÄHTEET	30

LIITE/LIITTEET

- 1 Yksisivuinen liite
- 2 Monisivuinen liite

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni on toiminnallinen työ, jonka suunnitelma syntyi kiinnostuksesta valokuvauksen mahdollisuuksiin lasten oman äänen ja ajatusten esille tuojana. Työ on toteutettu 4 - 6- vuotiaitten lasten päiväkotiryhmässä, osana varhaiskasvatukseen suuntautuvaa harjoitteluani. Menetelmänä toimintatuokioiden toteuttamisessa on käytetty osallisuutta lisäävää valokuvamenetelmää nimeltä Photovoice, jossa siihen osallistuvat valokuvaavat omaa ympäristöään ja kertovat kuvista. Menetelmää on maailmalla käytetty monien erilaisten asiakasryhmien kanssa kuten syrjäytyneet, nuoret, vammaiset. Photovoice – menetelmän tarkoituksena on lisätä tietoisuutta niiden ihmisten elämäntilanteesta ja ajatuksista, joiden ääni ei muutoin tule kuuluville yhteiskunnassa.

Työn toiminnallinen osuus koostui toukokuussa 2012 toteutetuista toimintatuokiosta, joissa lapset, 4 - 6- vuotiaat valokuvasivat päiväkotinsa piha- alueella itselleen tärkeitä ja kiinnostavia asioita, sekä kertoivat ottamistaan kuvista. Menetelmässä kamera on väline, jolla siihen osallistuvat kuvaavat ja kertovat ottamistaan valokuvista ja niiden merkityksestä itselleen. Toimintatuokioiden aikana tein osallistuvaa havainnointia siitä miten ja mitä lapset kuvaavat, havainnoinnin kautta pystyin nostamaan esille asioita ja teemoja lasten kuvista ja kuvaamisesta. Valokuvista ja kertomuksista nousseet teemat muodostivat aineiston, josta etsin tutkivan oppimisen prosessin aloittamisen mahdollistavia asioita. Lisäksi lasten valitsemista kuvista koottiin näyttely päiväkodin tiloihin lokakuussa 2012 ja näyttelyssä olleista kuvista on koottu kuvakansio photovoice ohjeistuksen kanssa, päiväkodin käyttöön.

Antamalla lapselle mahdollisuuden kuvien ottamiseen aikuiset avaavat tien luovuuden kokeiluun, jossa lapsi voi yrityksen ja onnistumisen kautta kertoa omista ajatuksistaan uudella tavalla. Valokuvaamisen myötä, on lasten mahdollista huomata tutussa ympäristössä olevia asioita uudella tavalla ja muodostaa niistä kokonaisuuksia. Lapsen ja aikuisen vuorovaikutuksen lisäksi valokuvaaminen ja kuvista kertominen mahdollistaa myös lasten keskinäisen vuorovaikutuksen. Aremmat ja syrjään vetäytyvät lapsetkin voivat turvallisesti piiloutua kameran taakse tarkkailemaan tilannetta ja huomiota hakevalle lapselle kuvaaminen antaa mahdollisuuden olla tapahtumien keskipisteessä. Aikuisina usein hukkaamme kyvyn erottaa pieniä yksityiskohtia omasta arki-

sesta ympäristöstämme, lasten ottamat valokuvat tuovat esille mahdollisuuden katsoa uudella tavalla tuttua ympäristöämme. (Halkola ym. 2009, 234 -236.)

2 LAPSEN OSALLISUUS VARHAISKASVATUKSESSA

Suomessa varhaiskasvatuksen arvot muodostuvat kansainvälisistä lapsen oikeuksia määrittelevistä sopimuksista. Tärkein arvo Lapsen oikeuksia koskevassa yleissopimuksessa (Lasten oikeuksien yleissopimus, 1991) on ihmisarvo, joka muodostuu lapsen mielipiteen huomioon ottamisesta, lapsen edun toteutumisesta, oikeudesta tasa-arvoiseen kohteluun sekä hyvään elämään ja kehittymiseen. (Varhaiskasvatussuunnitelma, 2005, 12.)

2.1 Osallisuus päivähoidon arjessa

Lapsen osallisuus varhaiskasvatuksessa on hyvin moniulotteista. Päiväkodin arjessa se muodostuu siitä, kun lapsi on mukana ryhmässä ja tulee siinä kuulluksi sekä saa kokemuksia eri vaihtoehtoista valitsemisesta. Osallisuuden laajentuessa lapsi voi ideoida yhdessä ryhmän kanssa toimintaa, joka yhdessä toteutetaan. Lasten osallisuus päiväkodissa toteutuu usein parhaiten lasta itseään koskevissa valinnoissa, tai lasten keskinäisissä leikeissä vapaan leikin aikana. Osallisuuden toteutuminen jää kuitenkin usein vajaaksi, kun tarkastellaan lasten mahdollisuuksia osallistua aikuisten ja lasten yhteisistä asioista neuvottelemiseen kuten isommat projektit, toimintatilojen muokkaus tai säännöistä ja päivärytmistä sopiminen. Lasten mahdollisuutta vaikuttaa laajemmalla tasolla esimerkiksi oman ympäristönsä, kuten päiväkodin pihapiirin tai leikkipuiston suunnitteluun tulisi huomattavasti lisätä. (Turja.2011, 49 -50.)

Venninen ym. (2010, 53- 57.) ovat tutkineet lapsen osallisuutta pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskuksen hankkeessa, lapsen osallisuuden mahdollistaminen päiväkodin toimintakulttuurissa. Tutkimuskohteina heillä olivat pääkaupunkiseudun kunnalliset päiväkodit, joissa he selvittivät sekä lasten osallisuutta, että kasvattajien näkemyksiä lasten osallisuuden mahdollistajina. Saamiaan tutkimustuloksia he tarkastelivat Shierin (2001) osallisuuden tasomallin mukaan, jossa lapsen osallisuus rakentuu vaiheittain aikuisen toiminnan kautta. Tutkimuksen mukaan päiväkodeissa osallisuutta lisääviä tekijöitä olivat taito ja halu kerätä lapsesta tietoa, sekä kyky hyödyntää

sitä lapsen parhaaksi. Muita osallisuutta lisääviä tekijöitä olivat osallisuutta mahdollistavien olosuhteiden luominen päiväkodin toiminnassa ja kasvattajien taito kehittää osallisuutta tukevia toimenpiteitä omassa työssään päiväkodin arjessa. Osallisuuden toteutumista estäviä tai sitä vähentäviä tekijöitä olivat suuret ryhmäkoot, vajuus henkilöstössä sekä kiire.

Lapsen hyvä elämä (2015) toimintalinjauksessa kerrotaan, että yhteiskunta ja sen järjestelmät päivähoidon ja perheen ohella vaikuttavat siihen kuinka lapsen itsetunto kehittyy ja kuinka osalliseksi hän itsensä kokee omassa kasvuympäristössään. Lapsia ja lapsuutta täytyy arvostaa ja tukea kaikilla yhteiskuntaelämän tasoilla lasta aidosti kuunnellen, sekä hänen osallisuuden kokemustaan vahvistaen. Arvostus ja ymmärrys lisääntyvät, kun lasten kanssa eri aloilla työskenteleviä ihmisiä koulutetaan ymmärtämään lapsen edun ensisijaisuutta häntä itseään koskevissa asioissa ja lapsen kuulemisessa. Koulutusta tulisi antaa niin perusopinnoissa kuin työelämänkin aikana. (Lastensuojelun keskusliitto, 2004.)

2.2 Kasvattajan rooli osallisuuden tukijana

Turjan (2011, 47- 48) mukaan koti ja päiväkotit ovat alle kouluikäisille lapsille ensimmäisiä ympäristöjä, joissa lapsi saa lähiympäristönsä eli mikrotason vuorovaikutustilanteissa mahdollisuuden tulla kuulluksi ja nähdyksi sekä vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Näissä mikroympäristöissä lapset voivat turvallisesti rakentaa omaa identiteettiään yhdessä muiden yhteisön jäsenten kanssa, sekä kokea olevansa tärkeitä ja arvokkaita yhteisölleen lapsina ei vain tulevana aikuisina. Tällaisia osallisuuden kokemuksia päiväkodin arkikin voi lapsille tarjota joka päivä, kun heille vain annetaan tarpeeksi tietoa ympäristöstä ja siitä toiminnasta johon he päivittäin osallistuvat. Kun lapsilla on tietoa päivittäisen toiminnan taustoista ja tavoitteista sekä mahdollisuus tehdä toimintaa koskevia aloitteita, sitä enemmän he kokevat oman osallisuutensa lisääntyvän.

Lapsella luottamus aikuiseen ja yhteisöön syntyy sitoutumisesta, hyväksynnästä ja tuen antamisesta. Päiväkodissa lapsen kanssa toimivat kasvattajat luovat omalla toiminnallaan ilmapiirin, jossa lapsi kasvaa ja rakentaa käsitystä itsestään ja omista taidoistaan ja osallisuudestaan. Näiden taitojen oppimiseen lapsi tarvitsee paljon kannustusta ja rohkaisua. Kasvattajan toiminnassa tärkeintä on herkkyyys, jolla hän vastaanot-

taa ja tunnistaa lapsen erilaisia tunnetiloja kuten iloa onnistumisista, surua, pelkoa ja huolta. Jos lapsen lähellä oleva aikuinen ei omaa tätä herkkyyttä hänen on vaikea ymmärtää lapsen mielenkiinnon kohteita ja aloitteita, tai sitä mitä lapsi kulloinkin haluaa ja toivoo. Lapsi tarvitsee kannustusta ja rohkaisua varsinkin silloin, kun on epävarma ja empii. Rohkaisun kautta lapsi kasvaa yksilöksi, joka nauttii uusien asioiden tutkimisesta ja kokeilusta yksin ja yhdessä muiden kanssa. (Mikkola & Nivalainen 2009, 21.)

Leinosen (2010) mukaan Lapsen osallisuuden vahvistaminen vaatii kasvattajalta tilan antamista, sekä aitoa kiinnostusta lapsesta ja hänen mielipiteistään. Kasvattaja voi oman ammatillisuuden arvioinnin kautta ymmärtää, että turvallisen hoitopaikan lisäksi lapselle tulisi tarjota mahdollisuus viestiä tunteistaan ja mielipiteistään. Lapsella tulee olla mahdollisuus tulla kohdatuksi aktiivisena yksilönä, jolloin lapsen osallisuuden kokemukset voivat lisääntyä. Tasa-arvoinen keskusteluyhteys kasvattajan ja lapsen välillä voidaan saavuttaa, kun kyseessä on turvallinen ja tuttu hoitosuhde. (Leinonen 2010, 15.)

Osallisuuden kokemukset kasvavat myös siitä, että lapsi nähdään ja huomioidaan kokonaisvaltaisena ihmisenä, jota halutaan aidosti kuunnella ja tietää hänestä ja hänen ajatuksistaan enemmän. Huomioiminen ja näkeminen ovat tärkeitä osa-alueita lapsen itsetunnon kehittämisessä. (Vehkalahti 2007, 12.)

Karilan ja Nummenmaa (200, 20) mukaan lapsen osallisuus muuttuu tavoitteelliseksi vuorovaikutus - tapahtumaksi ja käytännöksi päiväkodin arkeen, kun kasvattaja jäsentää itselleen lapsen arkipäivän toimintaympäristöt ja kehityksen kokonaisvaltaisesti. Kun kasvattaja ymmärtää lapsen toimintaa päiväkodin arjessa ja tietoisesti toimii hyvän kasvatuksen, hoidon ja opetuksen edistämiseksi pystyy lapsen osallisuus toteutumaan. Varhaiskasvatuksen kentällä lapsen osallisuus on koettu ylimääräistä aikaa ja henkilökuntaa vaativana asiana, jota voidaan toteuttaa jos siihen on varattu ylimääräistä aikaa tai henkilökunta resurssia. Muutos lapsen osallisuuden lisääntymiseen lähtee kuitenkin kasvattajien omista asenteista ja osallisuuden merkityksen syvemmästä ymmärtämisestä. Päivittäisessä toiminnassa ja sen suunnittelussa tämä vaatii kasvattajilta uskallusta heittäytyä uusien asioiden kokeilemiseen yhdessä lasten kanssa. Päiväkodin käytäntöjen muuttaminen kohti lapsen osallisuutta lisäävää toimintakulttuuria,

edellyttää muutoksia kasvattajien oman toiminnan arviointiin uuden teoreettisen kasvatustiedon valossa. (Turja 2011, 53.)

2.3 Varhaiskasvatuksen toteuttaminen ja sitä ohjaavat lait

Varhaiskasvatus on lapsen eri elämänpiireissä tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta, jonka tavoitteena on edistää lapsen oppimista, kehitystä sekä tervettä kasvua sekä tukea lapsen kotikasvatusta. Yhteiskunta järjestää ja valvoo, että varhaiskasvatuksen kokonaisuudessa kasvatusta, opetusta ja hoitoa toteutetaan lapselle ja perheelle parhaiten mahdollisin tavoin. Varhaiskasvatus on suunnitelmallista ja tavoitteellista vuorovaikutusta ja yhteistoimintaa, jossa lapsen omaehtoinen leikki on keskeisessä asemassa. Lähtökohtana on laaja-alaiseen, monitieteiseen tietoon ja tutkimukseen sekä varhaiskasvatuksen menetelmien tuntemiseen perustuva kokonaisvaltainen näkemys lapsen kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta. (Ojala 1993, 11.)

Päivähoito eri muotoineen on vallitsevin yhteiskunnallisen varhaiskasvatuksen toimintaympäristö. Esiopetus osana varhaiskasvatusta on vuotta ennen oppivelvollisuuden alkamista tarjottavaa suunnitelmallista opetus- ja kasvatustyötä. Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus, sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Varhaiskasvatuksen piiriin kuuluvat myös oppivelvollisuusikäiset lapset, jotka käyttävät varhaiskasvatuspalveluita. Varhaiskasvatuksessa on oleellista lasten, varhaiskasvatuksen henkilöstön sekä vanhempien vuorovaikutus ja kasvatuksellinen kumppanuus. Varhaiskasvatusta toteutetaan yhteistyössä laajan lasta ja perhettä palvelevan verkoston kanssa, jossa ovat osallisina sosiaali-, terveys- ja opetustoimi sekä erilaiset lapsi- ja perhetyötä tekevät järjestöt, yhteisöt ja seurakunnat varhaiskasvatus palveluineen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2002.)

Varhaiskasvatusta ohjataan valtakunnallisilla sekä kunnan omilla asiakirjoilla. Valtakunnallisessa ohjauksessa ovat lasten päivähoitoa ja esiopetusta koskevat lait ja asetukset, jotka ohjaavat varhaiskasvatusta ja siihen sisältyvän esiopetuksen toteutumista. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ohjaavat varhaiskasvatuksen sisältöä, laatua sekä kuntien varhaiskasvatussuunnitelmien laatimista. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet ohjaavat opetuksen laatua, sisältöä sekä paikallisten opetussuunnitelmien laatimista. Kunnan varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohtana ovat aina valtakunnalliset varhaiskasvatuksen perusteet. Suunnitelma sisältää varhaiskasvatuksen järjes-

tämisen keskeiset periaatteet, kehittämisen painopisteet sekä kunnan varhaiskasvatuksen palvelujärjestelmä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 8 – 9.)

Varhaiskasvatussyksiköitten oma suunnitelma on aina kunnan suunnitelmaa yksityiskohtaisempi, sisältäen myös kuvauksen alueen ja varhaiskasvatussyksikön erityispiirteistä sekä painotuksista. Siihen kuuluu myös hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuus sekä niiden toteutumisen arjen kasvatuskäytännöissä. Yksikkökohtaiseen suunnitelmaan kirjataan aina eri palvelumuotojen tavoitteet. Päivähoidon henkilöstö yhdessä vanhempien kanssa laatii lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman, joka ohjaa lapsikohtaisesti varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen toteutumista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 8 - 9.)

3 TUTKIVA OPPIMINEN

Lipposen (2011, 33) mukaan tutkivassa oppimisessa on kyse ihmettelemisestä, keksimisestä ja uusien selitysmallien luomisesta. Alle kouluikäinen lapsi on luonnostaan tutkiva, kyselevä ja ihmettelevä olento. Näitä lapselle luontaisia taitoja voidaan kehittää niin, että hän tutkivan asenteensa avulla pärjää erilaisissa toimintaympäristöissä aikuisenakin.

3.1 Tutkiva oppiminen varhaiskasvatuksessa

Tutkiva oppiminen perustuu ajatukseen, että oppiminen on parhaimmillaan yhteisöllinen tutkimusprosessi, jonka lähtökohtana on kysymys, tiedon puute, uteliaisuus tai aiemman tiedon riittämättömyys. Tutkivasta oppiminen ja tieteellisen tutkimuksen tekeminen, sisältävät paljon samankaltaisuuksia. Tutkiva oppiminen kuitenkin ensisijaisesti pedagoginen malli, jota pystytään käyttämään pientenkin lasten kanssa. Tutkivan oppimisen tavoitteena on asioiden ymmärtäminen, ei pelkkien tosiasioiden ulkoa opettelu. Oppiminen kohdistetaan tutkittavaan ilmiöön ja siihen liittyviin keskeisiin sisältöihin. Lapsia ohjataan siis liittämään omat havainnot laajempiin ja syvempiin periaatteisiin sekä ideoihin, jotka antavat ilmiölle merkityksen. Esimerkkinä voidaan käyttää vaikkapa konkreettista havaintoa kuinka kasville käy, kun se ei saa valoa. Kasvin näivettyminen valon puutteesta on kuvailua ja syvempi ymmärrys siitä, miksi

näin tapahtuu voi parhaimmillaan johtaa siihen, että lapsen tapa hahmottaa todellisuuttaan muuttuu. (Lipponen 2011, 33 - 38.)

Kangassalon (2004, 39) mukaan lasten toiminnassa tyypillistä on ihmettely, uteliaisuus ja uusista kiinnostavista asioista esiin nousevat kysymykset. Kyseleminen on keskeinen osa lapsen kehitystä, jonka toivoisi jatkuvan läpi koko elämän. Lasten kanssa toimivat aikuiset voivat vahvistaa ja luoda tilaa näille kysymyksille, pohtien sekä tutkien asioita yhdessä lasten kanssa. Lapselle on tärkeää oppia ymmärtämään, että tiedämme tietyllä hetkellä jotain ja jonkin ajan päästä taas enemmän. Tämän ajatuksen kautta lapset ja aikuiset voivat hyväksyä sekä ymmärtää sen, että aina voi kysyä eikä kenenkään tarvitse aina tietää ja antaa oikeita vastauksia heti. Lapsen kysymisen taidon ja kiinnostuksen tukeminen asioihin ja ilmiöihin onkin ensiarvoisen tärkeää työtä varhaiskasvatuksessa.

Varhaiskasvatussuunnitelma (2005) kertoo, että tutkiva ihmettely on lapselle syntymästään saakka luontaista. Lapsen oma kokemusmaailma sekä vuorovaikutus muiden lasten, aikuisten ja lähiympäristön kanssa toimivat lapsen oman tutkimuksen innoittajina. Yrityksen, erehdyksen ja oivalluksen kokemukset ylläpitävät ja vahvistavat lapsessa oppimisen iloa. Kasvattaja voi omalla toiminnallaan luoda tutkimiselle innostavan ja kannustavan ilmapiirin. Erilaisissa päiväkodin arkisissa tilanteissa kasvattajat yhdessä lasten kanssa voivat ohjata ja kannustaa lapsia kokeilemaan ja etsimään selityksiä maailman ilmiöihin. Hakkarainen ym. (2004, 203) muistuttavat, että oppimisessa on tärkeintä kehittää kykyä kiinnostua erilaisista uusista asioista ja tempautua niihin mukaan, tämä intoa antaa voimia selviytyä myös oppimiseen liittyvistä tylsältä tuntuvilta vaiheilta koska uudet asiat eivät välttämättä aina avaudu hetkessä. (Hakkarainen ym. 2004, 203.)

3.2 Lapsen osallisuus tutkivassa oppimisessä

Lapsilähtöisessä työtavassa keskeisinä piirteinä ovat lapsen oma aktiivisuus ja oppiminen oman toiminnan kautta. Yksinkertaisimmillaan se voi olla sitä, että aikuinen tarjoaa lapselle valinnan mahdollisuuden tai ohjattujen tuokioiden aikana tarttuu lapsen pienimpäänkin vihjeeseen. Aikuisen tehtävänä on opettaa lasta ilmaisemaan omia ajatuksiaan ja aikuisen tehtävänä on kuunnella niitä herkällä korvalla. Myönteisen

minäkuvan kehittymisen kannalta on tärkeää, että lapsi saa tehdä omia valintojaan ja esittää omia näkemyksiään asioista. (Viittala 2006, 107 - 109.)

Lapsen osallisuuden toteutumiseen tarvitaan tietoa siitä kuinka lapset kehittyvät osallistumalla arkielämään ja oman kasvukulttuurinsa käytäntöihin, sekä kuinka oppiminen ja lapsen kehitys etenevät. Kasvattajan tehtävänä on olla selvillä, mitkä ovat ne arkielämän toimet joihin lapset osallistuvat ja miten he niihin osallistuvat sekä mitä kaikkea he osallisuuden tuloksena oppivat. Kasvattajan ymmärrys lapsesta juuri tässä hetkessä elävänä, kasvavana ja kehittyvänä yksilönä johtaa uudenlaiseen herkkyyteen ja tietoisuuteen lapsen kohtaamisessa. Kasvatuksen ei siis tulisi olla jotain, joka tähtää aina vain tulevaisuuteen ja aikuisuuteen. (Kronqvist & Kumpulainen 2012, 16 - 17.)

3.3 Tunteet ja oppiminen

Emotionaalinen suuntautuminen on ihmiselle luonteenomainen tapa arvottaa asioita ja liittää niihin sekä positiivisia että negatiivisia tuntemuksia. Samalla tavoin emotiot myös vaikuttavat siihen, mitä asioita otamme käsiteltäviksi ja huomion kohteiksi. (Kronqvist & Kumpulainen 2011, 48.)

Sana emotio on lähtöisin latinankielisestä sanasta *emove're*, joka tarkoittaa liikkeelle panemista. Meidän kielessämme sanaa emotio vastaa mielenliikutus tai tunnetila. Emootiot eli tunnetilat saavat aikaan muutoksia ihmismielessä nämä taas johtavat siihen, että teemme erilaisia ratkaisuja suhteessa asioihin ja ilmiöihin. Tunteet joita ihminen kokee tai ennalta odottaa kokevansa tietyissä tilanteissa, vaikuttavat oppimisen motivaatioon sekä koettuun mahdollisuuteen selviytyä edessä olevista tehtävistä ja niiden suorittamisesta. (Heinilä ym. 2009, 82.)

Tunteiden yksiselitteinen määrittely on vaikeaa, ymmärtämys tunteista vaikuttaa aina siihen kuinka oikeasti toimimme ja tunnetilamme. Kasvatus ja opetus ovat aina osa kulttuuriamme, jonka pohjalta taas asiat ja ilmiöt saavat omat merkityksensä. Kulttuurilla, sekä kulttuuriimme omaksutulla ihmiskäsityksellä on aina vaikutus kasvatukseen. Samanaikaisesti myös kasvatus muokkaa kulttuuriamme ja tunteiden asemaa siinä. Tunteet mahdollistavat oppimisen ja muodostuvat uuden oppimisen liikuttajiksi ja sytyttäjiksi. Tärkein ja tunnetuin yhteys oppimisen ja tunteiden välillä on motivaation syntyminen. Positiiviset tunteet synnyttävät oppimis- ja opiskeluintoa ja negatiiviset

tunteet taas tyrehdyttävät sen. Tunteet ohjaavat havainnointiamme ja sitä kautta ne vaikuttavat siihen, kuinka näemme ja kohtaamme meitä ympäröivän todellisuuden. (Heinilä ym.2009, 83, 88 - 89.)

3.4 Kasvattajan rooli tutkivan oppimisen tukijana

Lapsi tutkii ympäristöään ja maailmaa yksin ollessaan, yhdessä toisten lasten kanssa ja aikuisten kanssa. Tutkivassa oppimisessa kasvattajan roolina on tukea ja luoda mahdollisuudet lasten tutkivalle toiminnalle ja oppimiselle. (Kangassalo 2004, 33.)

Lapsen kehityksen ja toiminnan kannalta on merkittävää, että hän oppii kyselemään ja kysymysten kautta muodostamaan perusteltuja selityksiä erilaisista ilmiöistä. Kun uuden tiedon tutkiminen tapahtuu yhdessä muiden kanssa, on oppiminen mahdollista tietoa jakaen ja pohtien. Kasvattajan tehtävänä onkin pitää kasassa oppimistapahtuma ja ohjata sitä sellaiseen suuntaan, jossa tapahtuu syvempää ymmärrystä ilmiöistä ja asioista. (Lipponen 2011, 36 - 37.)

Karilan ym. (2006,182) mukaan kasvattaja ei voi ohjata lasten ajattelua, mutta hän voi tuoda mietittäväksi ongelmia ja kysymyksiä joihin lapset voivat yhdessä keksiä uusia ja parempia ratkaisuja. Lasten oppiminenhan tapahtuu tekemällä, tietämällä ja ymmärtämällä asioita, ilmiöitä sekä maailmaa.

Kasvattajan roolissa nousee vahvasti esille empatian eli toisen ihmisen kokemusten ja tunteiden tunnistaminen, myötäeläminen. Kasvattaja voi lisätä lasten oppimiskokemuksia, kun hän pystyy kääntämään tutkivaan oppimiseen kuuluvat onnistumisen ja epäonnistumisen tunteet voimavaraksi. Oppimisen motivaatio ei synny vain lasten järkipäisestä ajattelua, eli tiedollisia ja taidollisia valmiuksia kehittämällä. Lapsen oppimismotivaation lisääntyminen vaatii kasvattajalta lasten aloitteiden ja mielipiteiden kuuntelua. (Heinilä ym. 2009, 88.)

3.5 Ilo oppia

Varhaiskasvatussuunnitelmassa (2005, 18) sanotaan, että oppiminen on lapsille aina kokonaisvaltainen tapahtuma, jossa hän synnynnäisesti uteliaana haluaa oppia uutta toistaa ja kerrata asioita. Oppimistapahtumassa ja kohdatessaan uusia asioita ja ilmiöi-

tä lapset käyttävät kaikkia aistejaan. Vuorovaikutuksessa ympäristönsä ja erilaisten ihmisten kanssa lapset liittävät tilanteita ja asioita aiempiin kokemuksiinsa, tuntemuksiinsa ja käsiterakenteisiinsa. Lasten oma aktiivisuus ja kiinnostus asioihin ja ilmiöihin lisäävät heidän oppimistaan ja tuovat onnistumisen iloa. Turvalliset ihmissuhteet ovat onnistuneen ja hyvän oppimisen sekä myönteisen oppimisasenteen perustana. Kun kasvattaja sitoutuu kuulemaan lapsen tunteita ja ajatuksia, sekä herkistyy hänen emotionaaliseen hyvinvointiinsa on lapsen turvallista tutkia ympäristöään. (Varhaiskasvatussuunnitelma 2005, 18.)

Onnistumisen ilo on lapsille upea kokemus, joka tukee lapsen itsetunnon kehitystä. Kun kasvattaja tuntee lapsen ihmisenä, on kummankin helpompi ymmärtää toisiaan ja kommunikoida lapsen osallisuutta kunnioittaen sekä lisäten. (Vehkalahti 2007, 68, 99.)

4 VARHAISKASVATUKSEN OPPIMISYMPÄRISTÖT

Varhaiskasvatusympäristö muodostuu fyysisten, psyykkisten ja sosiaalisten tekijöiden kokonaisuudesta. Siihen kuuluvat kaikki päiväkodin rakennetut tilat, lähiympäristö, materiaalit ja välineet sekä toiminnallisesti eri tilanteisiin liittyvät sosiaaliset ja psyykkiset ympäristöt. Monipuolinen ja oppimiseen innostava ympäristö kannustaa lasta toimimaan ja ilmaisemaan itseään, sekä herättää kokeilunhalua ja uteliaisuutta. Lapsen osallisuutta ja oppimista tukeva ympäristö on myös viihtyisä ja sen ilmapiiri on myönteinen sekä turvallinen. Se on ympäristö, joka tuo lasten ja kasvattajien toimintaan uusia erilaisia tiedollisia, taidollisia ja kokemuksellisia aineksia. Parhaimmillaan hyvä varhaiskasvatusympäristö mahdollistaa toimimisen pienryhmissä, joissa jokaisella on paremmat mahdollisuudet tuoda omat ajatuksensa esille ja osallistua vuorovaikutukseen. (Varhaiskasvatussuunnitelma 2005, 17.)

4.1 Sosiaalinen oppimisympäristö

Ihminen on elämänsä alusta lähtien syvällisellä tavalla sosiaalinen olento. Lapsen kasvuympäristö antaa hänelle mahdollisuuden virikkeisiin, rajoitteisiin ja perinteisiin. Kasvuympäristö tarjoaa myös välittömän vuorovaikutusympäristön, jossa lapsi oppii

tulkitsemaan tapahtumia ja ilmiöitä sekä toteuttamaan kehitystehtäväänsä. (Rauste Von Wright ym. 2003, 59 - 60.)

Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt suunnitellaan siten, että ne tarjoaisivat mahdollisuuksia monipuoliseen ja joustavaan oppimiseen ja lapsen kehityksen tukemiseen. Hyvä oppimisympäristö huomioi lisäksi lasten omat tavoitteet ja niiden toteuttamisen mahdollisuuden, lasten ja kasvattajien persoonan. Oppiminen on aina prosessi, jossa dialogisuus eli vuoropuhelu näyttelee pääosaa ja hyvässä oppimisympäristössä on siihen mahdollisuus. Aktiivinen vuoropuhelu on mahdollista, kun lapset tuntevat kuuluvansa yhteisöön. (Kronqvist & Kumpulainen 2011, 50 - 51.)

Kronqvistin (2011, 21) mukaan alle kouluikäisten lasten toiminnalle on luonteenomaista, että oppiminen tapahtuu leikin avulla. Leikki toisten lasten kanssa edistää monia niitä taitoja, joita lapsi tarvitsee myöhemmin koulumaailmaan siirtyessään. Leikki muodostuu aina kolmesta eri osasta, joita ovat mielikuvitusilanne, roolin ottaminen ja roolin mukaisen toiminnan seuraaminen. Näin toteutuessaan leikki vahvistaa lapsen symbolista eli kuvitteellista - sekä abstraktia, käsitteellistä ajattelua. Leikki ei toimi, jos siihen osallistujat eivät seuraa yhteisiä sääntöjä sekä tapahdu lapsen omasta motivaatiosta tai halusta.

Lapsen leikki on sosiaalista toimintaa, johon vaikuttavat aina ympäristö ja vertaisryhmän toiminta. Pienempien lasten leikki ja oppiminen toteutuu vuorovaikutuksessa isompien lasten tai aikuisen kanssa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 20 – 21.) Korkeamäki (2006, 183 – 184.) teoksessa Kasvatusvuorovaikutus katsookin vertaisryhmän olevan voimavara, jonka avulla lapsilla on mahdollisuus oppia toisiltaan. Kun lapsi selittää toiselle uusia asioita on mahdollista, että asiat ymmärretään paremmin koska hänen kielellinen ilmaisunsa on lapselle läheisempää relevantimpaa kuin aikuisen. Lasten yhteistoiminta ja siinä tapahtuma havainnointi lisää myös lasten uskoa itsensä toteuttamiseen.

Kronqvistin ja Kumpulaisen (2011, 74 – 75) mukaan oppiminen määritellään sosiaaliseksi, emotionaaliseksi ja kulttuuriseksi prosessiksi, jossa opetuksen lähtökohtana ovat lapsen tiedot, taidot ja asenteet. Yhteinen neuvotteleva toimintakulttuuri antaa lapsille mahdollisuuden kokonaisvaltaiseen oppimiseen, jossa on tilaa lapsen luontaiselle kiinnostukselle sekä luovuudelle.

4.2 Päiväkodin piha oppimisympäristönä

Päiväkodin piha on monimuotoinen fyysinen ja kulttuurinen toimintaympäristö, jonka jokainen lapsi ja aikuinen tulkitsee ja ymmärtää yksilöllisesti. Kun pihaa kuvataan fyysisenä kasvatusympäristönä, kerrotaan siitä millaiset ovat maaston muodot ja kuinka aita niitä rajaa. Lisäksi selvitetään millaiset ovat pihan leikkivälineet ja millaista kasvillisuutta siellä on. Kaikki tämä kokonaisuus muodostaa jokaisen pihan käyttäjän mielessä omanlaisen tulkinnan pihasta eli fyysisestä ympäristöstä. Kuralammikko tai kaatunut puu voi aikuiselle olla huolen aihe turvallisuusmielessä, lapselle taas innostava toiminnan lähde. (Raittila 2011, 210 – 211.) Varhaiskasvatussuunnitelma (2005, 25) kuvaa pihaa ja lähiympäristöä seuraavasti, Luontoympäristö tuo lasten ja kasvattajien yhteiseen toimintaan tiedollisia ja kokemuksellisia aineksia. Monipuolinen ja joustava varhaiskasvatusympäristö antaa mahdollisuuden kaikkien aistien ja koko kehon käyttämisen tutkimisen, kokeilemisen ja oivalluksen välineenä.

Päiväkodin piha kulttuurisena ympäristönä koostuu säännöistä mitä pihassa saa tehdä, ketkä sitä saavat käyttää ja millainen sen pitäisi olla. Pihaa määritellään yhteisöllisesti kaikkien sen käyttäjien kanssa esimerkiksi sopimalla säännöistä, jotka vaikuttavat siihen millaista on lapsena tai aikuisena toimia tuossa ympäristössä. Ympäristöön ja ympäristökasvatukseen liittyvät kysymykset eivät ole vain ihmisten ulkopuolella olevan ympäristön tutkimista, vaan ihmisten ja ympäristön suhteeseen liittyviä kysymyksiä ja niiden tutkimista. (Raittila 2011, 210 - 211.)

Varhaiskasvatusympäristön tulee päivähoidon turvallisuus suunnitelman mukaan tukea lasten henkistä, tiedollista ja fyysistä kehitystä sekä mahdollistaa toiminnan, joka kehittää lasten kykyä itsenäiseen toimintaan. Lapsilla ja aikuisilla on oltava tarkoitusta vastaavat ja yhtäläiset toimintamahdollisuudet esteettömässä, turvallisessa ja toimivassa päiväkotiympäristössä. Päivähoidon turvallisuussuunnitelma määrittää lisäksi millainen päiväkodin piha-alueen tulee olla ulkoisilta rakenteiltaan käsittäen leikkivälineet, istutukset, maastonmuodot ja aidan portteineen sekä parkkipaikan. (Saarsalmi 2008, 66.)

Myönteisten luonto- ja liikuntakokemusten sekä tekemisen ja osallistumisen kautta myönteiset asenteet ja kiinnostus ympäristöä, luontoa kohtaan voivat lisääntyä. Suo-

mela (1995, 170 – 174) päiväkodeissa tehdyistä kokeiluista, joissa ympäristö kasvatusta on lähestytty taiteen keinoin. Lapsille annettiin mahdollisuus valokuvata, piirtää, käyttää luonnonmateriaaleja, retkeillä ja tutkia lähiympäristöään monipuolisesti. Tämä johti Suomelan mukaan siihen, että lasten tekemisen ja tutkimisen kautta syntynyt ilo antoi uskoa tällaisen lähestymistavan käyttökelpoisuuteen, sekä vahvasti selvästi lasten minäkuvaa ja ympäristötietoisuuden lisääntymistä. (Ojanen & Rikkinen 1995, 172.)

5 OPINNÄYTETYÖN MENETELMÄT

Työssä on käytetty osallisuutta lisäävää valokuvamenetelmää Photovoicea, osallistuvaa havainnointia sekä kerrotuttamista.

5.1 Photovoice-menetelmä

Photovoice- menetelmä antaa äänen sellaisille ihmisille ja ryhmille, joilla ei ole mahdollisuuksia tai kykyjä tuoda ajatuksiaan tai omia näkemyksiään esille. Tällaisia ryhmiä ovat mm. vammaiset, lapset ja syrjäytyneet. Menetelmä perustuu Paolo Freiren ajatukseen siitä, että valokuva mahdollistaisi kriittisen ajattelun omasta yhteisöstä ja tällä tavoin antaisi voimia ja mahdollisuuden muutokseen. Kameran käyttöä perustellaan photovoice- menetelmässä siten, että kamera väline, jota lähes kaikki pystyvät ja oppivat käyttämään. Menetelmää on käytetty maailmalla syrjäytyneiden, vaikeissa oloissa elävien ihmisten elämän ja mielipiteiden kuvaamiseen. Kuvien ja niiden kautta tuotettujen kertomusten avulla on tarkoitus tuottaa uutta tietoa erilaisista olosuhteista ja laajentaa ihmisten tietoisuutta sekä yhteiskunnallista osallisuutta. Kuvien ja kerronnan kautta avautuu mahdollisuus ymmärtää uudella tavalla kuvaajan omaa näkemystä ympäristöstään ja siihen liittyvistä asioista liittyen. (Wang & Burris 1997, 369 - 385.)

Kanadassa on photovoice – menetelmän avulla tutkittu peruskoululaisten ympäristökokemusten eroavaisuuksia kouluun kävellessä tai pyöräillen kulkevien lasten ja autolla kuljetettujen lasten välillä, tutkimuksissa todettiin eroavaisuuksia lasten luontoon ja ympäristöön liittyvissä kuvauksissa. Autolla kouluun kuljetettujen lasten ympäristökuvaukset painottuivat enemmän rakennettuun ympäristöön, kun taas jalkaisin tai pyörällä kulkevat lapset kokivat tärkeinä heille koulumatkan varrella olevat luonnonelementit kuten puut ja muut sellaiset. (Fusco ym. 2011, 62 -70.)

Suomessa photovoice- menetelmää on käytetty Kehitysvammaisten Tukiliiton Enemmän Otetta ja Osallisuutta Projektin vanhempainryhmässä vuosina 2007 – 2009, joka keräsi elämästään valokuvia ja tarinoita. Nämä kuvat ja tarinat koottiin Kuvakulmia elämään nimiseksi kirjaksi. Photovoice - menetelmä antoi vanhemmille mahdollisuuden näyttää omaa arkeaan ja elämäänsä ulkomaailmalle. Sen avulla he pystyivät tuomaan esille mikä heidän elämässään on tärkeää ja mitkä ovat arjessa iloa tai huolta tuovia asioita. Oman elämän tilanteiden näkeminen kuvina voi helpottaa arkipäivän selkiyttämistä kun taas päättäjille tällaisen materiaalin esittäminen on koettu tehokkaammaksi kuin pelkkä puhe, valokuva voi siis toimia alkuna muutokselle. (Björkman ym. 2010, 18 – 20.)

Aikaisempia opinnäytetöitä aiheesta photovoice -menetelmän käyttö varhaiskasvatuksessa löysin kaksi. Järvisen ja Mäkisen (2010) työssä Lapselle merkitykselliset asiat päivähoidossa nousivat lapsille tärkeiksi asioiksi liikunnalliset tuokiot, leikkiminen ja kaverit. Pitkänen ja Varila (2011) taas tutkivat photovoice- menetelmää käyttäen lapselle merkityksellisiä asioita päivähoidossa, vertailussa suomalainen ja englantilainen päiväkotit. Heidän työssään esille nousi suomalaisen päiväkodin lasten korostavan enemmän ulkoleikkejä ja leluja, koska heidän päivittäinen ulkoiluaijansa päiväkodissa oli pidempi kuin englantilaisessa päiväkodissa.

Photovoice- menetelmän alle voidaan lukea myös photoelicitation- menetelmä, joka tarkoittaa suomennettuna kuvien avaamista tai aukaisemista. Menetelmässä lapset keskustelevat aikuisen kanssa ottamistaan kuvista, tai jo aiemmin otetuista valmiista kuvista. Kuvien merkitykset muodostuvat siitä, mitä ja miten katsoja kuvaa katsoo. Sen vuoksi kuva tarvitsee rinnalleen kielellisen tekstin eli kertomuksen. (Eskelinen 2011, 46 - 47.)

5.2 Kerrotuttaminen

Karlssonin & Karimäen (2012). mukaan kerrotuttamista sanotaan kohtaavaksi toimintakulttuuriksi, koska siinä lapsi ja aikuinen ovat samanarvoisessa asemassa ja aikuisen tehtävänä on pysähtyä lapsen sanoman äärelle. Lasta ei haastatella eikä johdatella kysymyksillä, vaan annetaan hänelle mahdollisuus kertoa omalla tavallaan asioista ja ajatuksistaan omasta toimintakulttuuristaan käsin. Käytännössä kerrotuttaminen tapahtuu niin, että aikuinen tai päiväkodissa toimiva kasvattaja asettuu kuulemaan lapsella

olevaa asiaa vaikkapa lapsen ottamien valokuvien äärelle. lapselle voidaan sanoa ”kerro ottamistasi valokuvista” ja lapsen kertomuksen voidaan nauhoittaa tai kirjoittaa paperille. Tämän opinnäytetyön kerrotuttamis osuudessa on käytetty lasten kertomusten ylös kirjaamista samalla, kun lapset kertoivat ottamistaan valokuvista. Kerrotuttamisen toimintakulttuuriin kuuluu myös se, että kirjattuaan ylös lapsen kertomuksen kasvattaja lukee sen lapselle ääneen tai nauhoitettu kertomus kuunnellaan yhdessä.

5.3 Valokuvauksen käyttö varhaiskasvatuksessa

Valokuvausta on käytetty päiväkotien arjessa jo pitkään, yleensä valokuvat ovat kuitenkin olleet aikuisten ottamia. Saimaan mediakeskuksen MOLLA- hanke (Media, Osallisuus, Lapsi), jonka on rahoittanut Opetushallituksen oppimisympäristöjen kehittämisrahoitus vuosille 2011 - 2013, on toteuttanut valokuvaamista ja kuvatarinoita useissa Lappeenrannan päiväkodeissa. Lastentarhanopettaja Riikka Tidenbergin opastuksella lapset ovat saaneet kuvata leikkejään sekä päivän askareita, kertoa tarinoita ja tallentaa niitä. Hankkeen tavoitteena on ollut tuoda mediamaailma tutuksi lapsille ja aikuisille turvallisessa osallistuvassa ympäristössä. (Saimaan mediakeskus, MOLLA-hanke 2011 - 2013.)

Lasten ajatusten ja toiminnan ymmärtäminen heidän ottamiensa valokuvien kautta vaatii aina lapsen oman kertomuksen kuulemisen ja keskustelun (photoelicitation). Lasten kanssa keskusteltaessa käydään läpi missä, miten ja miksi kuva on otettu. Näitten keskustelujen kautta voidaan saada esille yllättäviäkin havaintoja lasten maailmasta ja ajatuksista. (Eskelinen 2011, 47.)

Valokuvaaja Päivi Setälä on syksyllä 2012 julkaissut väitöskirjan *Lapsi kuvan takana*, erityisiä piirteitä lasten valokuvailmaisussa, jossa hän analysoi lasten ottamia valokuvia lapsinäkökulmaisesti. Aikaisemmin hän on tehnyt monia projekteja päiväkotikäisten lasten kanssa, joissa lapset ovat päässeet valokuvaamaan esimerkiksi kaupunkiympäristöä, peltoja ja niihin liittyviä rakenteita ja ilmiöitä. Setälän (2012, 46 – 47) mukaan päiväkotikäiset lapset suhtautuvat kuvaamiseen hyvin emotionaalisesti ja kuvaavatkin sen vuoksi omaa lähiympäristöään, tuttuja ihmisiä sekä voimakkaita värejä ja muotoja. Lähellä kouluikää lasten valokuvaaminen muuttuu jo kontrolloivammaksi ja he miettivät jo tarkemmin kuvauskohteitaan.

Valokuva on ajattelua, kuva kertoo ja näyttää, kamera on hyvä väline oman lähiympäristön havainnointiin sekä havainnon ja katseen tarkentamiseen. Kuvien avulla lapset voivat löytää uusia ilmaisukeinoja ajatuksilleen ja tunteilleen. Valokuvaa voi käyttää päiväkodin arjessa osana toiminnallisia ohjaustuokioita tai leikkiä. Lasten ottamien valokuvien ilmaisun ymmärtäminen vaatii kasvattajalta lapsen antamaa sanallista selitystä ja tietoa. Lapsilla on kykyä ja tarvetta tuoda esille omat näkökulmansa kuvista ja niihin liittyvistä asioista ja tunteista. (Setälä 2012, 243.)

5.4 Opinnäytetyön etiikka

Opinnäytetyön tekijällä on erittäin tärkeänä tehtävänä pohtia eettisiä kysymyksiä työnsä tekemisen kaikissa vaiheissa. Esille nousee kysymyksiä siitä mitä ja millä tavoin on eettistä tai epäeettistä tutkia, sekä myös miltä lapsia tulee tutkimuksen aikana suojella. Jo tutkimuksen alussa on tärkeää kertoa lapsille tutkimuksen tarkoituksesta sillä tavoin, että lapsi sen ymmärtää. Tärkeää on myös ratkaista millaisessa muodossa lapselta ja vanhemmilta pyydetään lupaa osallistua tutkimukseen. Toteuttamisen aikana eettinen tutkija huomioi myös lasten mahdolliset nonverbaaliset viestit, kuten itkun. Lapsille on ominaista leikki ja huumori, ihmettely ja kokeileminen, jotka ovat inhimillisen toiminnan perusta ja tulevat selvästi esiin lasten toiminnassa. (Karlsson & Karimäki 2012, 47 - 50.)

Lapset ilmaisevat itseään usein toisin kuin aikuiset ja käyttävät paljon muitakin ilmaisutapoja kuin puhuttua kieltä. Lapsen maailmassa ei ole kyse tavoitehakuisuudesta vaan sitä innostaa leikillisuus toisin kuin aikuisten toiminnassa, jossa ajattelu usein noudattaa tuttuja tulkintoja ja toimintatapoja. Lasten erityisyys haastaa opinnäytetyön tekijän kehittämään, tutkimaan ja soveltamaan tutkimusmenetelmiä ja toimintamalleja, joiden avulla lapsi pystyy kertomaan jotain omasta maailmasta. Tärkeimpänä haasteena onkin luoda lapselle turvalliset kertomisen puitteet ja saada hänet kertomaan maailmastaan. Lapset kertovat usein eri tavoin saadessaan siihen mahdollisuuden, kuvat, rakennelmat, ilmeet, eleet, äänet ja leikit ovat lapsen omaa maailmaa. Opinnäytetyöntekijän tehtävänä on kuunnella lasta ja käsitellä tätä saamaansa tietoa oikein. Pohdittavaksi tulee kuinka lapsen ääni tai monet äänet voidaan tavoittaa ja mitkä ovat lasten koko yhteisön rakentamia näkökulmia ja millä ehdoilla ne tavoitetaan. (Karlsson & Karimäki 2012, 47 - 50.)

6 OPINNÄYTETYÖN SUUNNITELMA JA TOTEUTUS

Opinnäytetyön suunnitelma- ja toteutus on tehty Mikkelissä olevan yksityisen päiväkodin 4- 6-vuotiaitten lasten ryhmälle. Ryhmässä on kirjoilla 26 lasta ja 20 heistä osallistui luvan saaneena tämän opinnäytetyön toteutukseen valokuvaten ja kuvistaan ker-toen.

6.1 Tavoitteet ja taustaa

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena on ollut photovoice – menetelmää käyttäen suunnitella ja toteuttaa toiminnallisia tuokioita 4 – 6- vuotiaille lapsille päiväkodin lapsiryhmässä. Toiminnan aikana havainnoin mitä ja miten lapset valokuvaavat päiväkodin piha – alueella. Valokuvista ja lasten kertomuksista etsin asioita, jotka tukisivat tutkivan oppimisen prosessin aloittamista. Toiminnassa arvioin myös photovoice- menetelmän käyttökelpoisuutta, päiväkoti- ikäisten lasten kanssa toimittaessa.

Aiemmin omassa työssäni, kehitysvammaisten parissa olen tutustunut photovoice valokuva menetelmään. Saamieni kokemusten pohjalta minua kiinnosti mahdollisuus järjestää lapsille toimintaa jossa he saavat valokuvaamisen kautta tuoda esille omia ajatuksiaan. Tärkeimpänä osana photovoice - menetelmässä ovat lasten ottamista valokuvista esille tulleet kertomukset, kerrotuttaminen. Setälän (2012, 243.) tutkimuksen mukaan lasten ottamien valokuvien sisältö ei avaudu aikuiselle helposti, valokuvat vaativat aina lapsen kertomaa tietoa. Ilman tätä tietoa monen valokuvan sisältö jää hämärän peittoon tai avautuu täysin virheellisesti. Lapsen selitykset, kertomukset ottamistaan valokuvista koostuvat aina omasta kokemuksesta, kulttuurisen sosiaalisen vuorovaikutuksen yhteenliittymästä.

6.2 Opinnäytetyön toteutus ja aikataulu

Luvat päiväkodilta ja lasten vanhemmilta opinnäytetyöhöni hain huhtikuussa 2012, poikkeuksena lupa valokuvien tekijänoikeuksiin ja nettijulkaisuun liittyvä lupa, jota hain tammikuussa 2013. Opinnäytetyöni toiminnallinen osuus eli kuvaaminen ja kerrotuttamistuokiot, on toteutettu toukokuussa 2012. Valokuvista koottu näyttely oli esillä päiväkodissa lokakuussa 2012.

6.3 Valokuvaustuokioihin valmistautuminen

Harjoitteluohjaajani avustukselle suunnittelimme viikkoa ennen kuvauspäiviä retken, jonka tarkoituksena oli käydä lasten kanssa läpi päiväkodin monimuotoinen piha-alue kävellen ja keskustellen. Halusin, että lapsilla on tarkkaan selvillä piha-alueen rajat ja mahdollisuudet ottaa valokuvia koko piha-alueella. Päiväkodin piha-alue koostuu ylä- ja alapihasta sekä niiden takana olevasta luonnontilaisesta metsä- alueesta, jossa on suuria kiviä, puita ja muuta kasvillisuutta.

Kameraan ja sen käyttöön tutustuminen kuului myös valmistautumiseen, joka toteutettiin aamutuokiolla ennen kuvauspäiviä. Lapsille kerrottiin ryhmässä perusasioita digi-kamerasta ja sen käytöstä. Sovimme myös lasten kanssa yhdessä, että jokainen saa ottaa omalla vuorollaan 4-6 valokuvaa. Kuvauspäiviksi varattiin päivät toukokuun 2012 lopusta ja kesäkuun alusta, näille päiville jaettiin lapsille omat kuvausvuorot. Valmistautumiseen kuului myös se, että kerroin lapsille että he saavat kertoa valokuvistaan, kun ne on siirretty tietokoneelle sekä valita itselleen mieluisimpia valokuvia päiväkodin yhteisiin tiloihin esille tulevaan näyttelyyn.

6.4 Kuvaustuokiot

Kuvaustuokiot toteutettiin toiminnallisina tuokioina, jotka aikataulullisesti sopivat ryhmän päivittäiseen toimintaan. Ensimmäisessä kuvaustuokiossa oli valokuvaamassa 2 poikaa ja 9 tyttöä eli yhteensä 11 lasta. Jokaisella lapsella oli oma kuvausvuoronsa, jonka aikana he saivat ottaa 4 – 6 valokuvaa piha-alueella. Oma tehtäväni oli olla lapsen apuna, jos hänellä oli kuvaamiseen liittyviä kysymyksiä. Varmistin myös, että lapset saivat kuvausrauhan koska kuvaaminen kiinnosti kovasti muita pihalla olleita lapsia. Toisessa kuvaustuokiossa yhdeksän lasta valokuvasi päiväkodin piha-alueella.

Tuokioissa olin mukana osallistuvana havainnoijana, eli lasten toiminnasta kuvaamisen aikana tekemäni havainnot ovat osallistuvaa havainnointia. Hirsjärven ym. (2009, 216) mukaan osallistuvassa havainnoinnissa, toiminnallisen opinnäytetyön tekijä osallistuu itse toimintaan ja voi myös kirjata ylös havaitsemiaan asioita kuten itse tein. Lasten omasta ehdotuksesta otimme kuvaustilanteisiin käyttöön ohjeet, jossa valokuvansa ottanut lapsi kertasi aina seuraavalle lapselle kamerasäätöjä. Yhteisiksi ohjeiksi muodostui kuinka kamera avataan - ja suljetaan, kuinka valokuva otetaan sekä miten otetut valokuvat voi katsoa kamerasta. Lapset suhtautuivat hyvin vakavasti

tähän tehtävään, jossa he saivat opettaa toisiaan. Tehtävä oli heille mieluisa, eikä kukaan lapsista kieltäytynyt siitä.

Jokaisella lapsella oli oma tapansa ottaa valokuvia. Toiset miettivät kuvauskohteita paikoillaan ja sen jälkeen lähtivät suoraan toteuttamaan itse kuvaustapahtumaa. Toiset taas riensivät nopeasti paikasta toiseen kamera kädessään ja etsivät samalla kuvauskohteita. Lapsille oli tärkeää nähdä ottamansa valokuvat kameran näytöltä heti kun olivat ottaneet omat kuvansa, tässä tilanteessa heillä oli myös mahdollisuus poistaa omasta mielestään pieleen menneet kuvat. Tätä ei kuvauspäivien aikana kuitenkaan tapahtunut kuin pari kertaa. Kuvaustapahtuman aikana on tärkeää, että ohjaava aikuinen varmistaa, että lapsi saa valokuvata rauhassa ja saa tukea ja neuvoja niitä tarvitessaan. Setälä (2012, 63) sanookin että ”on tärkeää löytää se avoin tila, jossa lapsen ilmaisu tulisi esiin ilman, että aikuinen olisi antanut toiminnalle valmiit ja tiukasti sidotut päämäärät.”

Kuvauspäivien jälkeen, lasten ottamat valokuvat tallennettiin tietokoneelle. Jokainen lapsi sai vuorollaan kertoa omista valokuvistaan. Tietokone oli ryhmän pöydällä ja lapset kävivät vuorotellen kertomassa valokuvistaan. Suurin osa lapsista halusi istua sylissäni ja osa istui vieressäni olevalla tuolilla. Lapset kertoivat mielellään valokuvistaan ja heille oli tärkeää saada kertoa asiansa rauhassa ilman toisten häirintää. Lapset kunnioittivatkin hienosti jokaisen omaa kerrotuttamis tilannetta, vaikka olivat myös hyvin kiinnostuneita toistensa ottamista valokuvista. Kerrotuttamis- tuotiot toteutettiin ryhmätilassa muiden lasten touhutessa ympärillä, jotta siitä muodostuisi luonteva tapahtuma päivän touhujen keskellä. Harkitsin myös kerrotuttamis tilannetta jossa lapsi olisi kanssani esimerkiksi pienryhmätilassa, mutta koin, että tuo tilanne olisi ehkä liian tehty ja tutkimuksellinen.

7 VALOKUVISTA JA KERTOMUKSISTA ESILLE TULLEET TEEMAT

Lasten ottamia valokuvia kertyi yhteensä viisikymmentäyhdeksän(59) kappaletta. Lasten valokuvista esille tulleita teemoja olivat kaverit, leikkiminen kavereitten kanssa, metsä, leikit metsässä, kasvit, pihalla olevat leikkivälineet ja niillä leikkiminen, luonnon ilmiöt.

7.1 Metsä ja leikit metsässä

KUVA 1. Metsä

Valokuvista ja lasten kommentteista selvisi, että päiväkodin piha-alueeseen kuuluva metsä (kuva 1.) on heille tärkeä, innostava ja mielenkiintoinen paikka.

”Oli kiva ottaa metsästä kuva siellä on kiviä ja puita joilla voi hyppiä. Tuolla näkyy keinut, tuolla on kavereita.”

”Metsässä on niin kivoja kukkia, kasveja ja puita ja kiviä joilla voi hyppiä.”

”Mä otin sen takia metsästä kuvan koska siellä on kiva leikkiä kaikkee sellasia ruokaleikkejä, tai kotista.”

KUVA 2. Leikit metsässä

Tämä valokuva on otettu kahden 4 ja 5- vuotiaan tytön yhteisestä leikistä päiväkodin metsäalueella, kumpikin tytöistä otti valokuvan samasta kohteesta ja näin he kertoivat ottamistaan kuvista.

”Tää oli meidän leikki, otin sen siksi että jos lähden reissuun niin muistan sen. Tämä on toniska leikki, siinä ruokitaan, tehdään petejä, ulkoillaan ja vuorotellen syödään.” ”Tässä kuvassa on toniskat, ne pienet hiiret. Ötököitäkin lentää siellä paljon. Siellä on myös isot hiiret ja tuo on niiden pöytä. Me aina mennään kattomaan onko joku ne varastanu.”

KUVA 3. Leikit metsässä

Tämän valokuvan isosta kivistä ja puista (kuva 3.) on ottanut 6-vuotias tyttö, hän kertoo kuvasta näin.

”Otin siitä isosta kivistä kuvan, koska siitä voi laskea alas puuta myöten. Siinä kiven päällä voi myös leikkiä kotista. Sieltä voi mennä metsään ja hypellä muitten kivien päällä.”

KUVA 4. Leikit metsässä

6-vuotias poika on ottanut kuvan tästä metsässä olevasta isosta kannosta (kuva 4.)

”Tää on, kanto se on tosi hauska ja siinä voi leikkiä moottorivenettä. Siinä on semmonen reikä mihin voi laittaa kepinkin.”

”Minä keksin, et toi vois olla hyvä leikkipuu, tuossa puussa vois kiipeillä.”

”Otin kuvan koska puiden alla voi leikkiä. Otin myös kuvan koska se on niin hieno noi lehdet näyttää niin vihreiltä, se on vaahterapuu. Siellä on kavereita puun alla.”

”Siinä on iso kivi ja kaksi poikaa. Siinä on vieressä ihan pieni kivi josta voi kiivetä isolle kivelle.”

”Kuvassa on kiva kivi, se on kiva kun se on niin iso.”

7.2 Kaverit

Valokuvia, joissa lapset olivat kuvanneet omia kavereitaan tai leikkejä yhdessä oli 23, näissä kuvissa oli joko pelkästään otettu kuva kaverista tai leikeistä kaverin kanssa. Monet kuvat ovat lähikuvia lasten kavereista, tähän opinnäytetyön kirjalliseen osuuteen en eettisistä syistä lasten yksityisyyttä suojellakseni näitä lähikuvia ottanut. Lasten toisistaan ottamat kuvat ansaitsevat kuitenkin maininnan siitä, että ne ovat aitoudessaan ja herkkyydessään omaa luokkaansa. Esimerkiksi lähikuvat joita lapset ovat ottaneet kavereittensa jatkaessa rauhassa leikkiään välittävät tietoa siitä kuinka keskittyneitä lapset ovat leikkeihinsä ja kuinka tärkeää se heille on.

KUVA 5. Kaverit

”Tässä kuvassa on kiva kun tässä on kaverini kun sen kanssa voi leikkiä ja keinua ja suunnitella mitä se tekisi minun luona.”

”Otin siksi kuvan kun kaverin kanssa on niin kiva leikkiä, se on mun parhain kaveri ja leikkii aina hippaa.”

”Kaveri istuu kamelikeinussa, vauhti on kova. Hänellä näkyy hampaat ja suu on auki.”

Lasten kommentteista selviää myös kuinka tärkeitä kaverit ja ryhmään kuuluminen ovat heille päiväkodissa.

”Kaverista otin kuvan kun hän oli siinä lähellä. Valokuvaaminen oli helppoa.”

”Tämä kuva on otettu kiveiltä, siinä kaverilla on silmät kiinni, kun kävi se salama silmiin.”

”Tykkään eniten kuvasta jossa on kavereita, siinä on neljä mun kavereita.”

”Halusin ottaa kuvan kun mun kaveri on niin kiva.”

”Otin kuvan parhaasta kaverista.”

”Otin kuvan kavereista, kaikki on kuvassa.”

7.3 Luonto

Valokuvia kasveista (kuvat 6,7 ja 8) sekä luonnon ilmiöistä (kuva 9) lapset ottivat myös paljon. Luonnon kuvaamisessa lapset käyttivät monia erilaisia lähestymistapoja. Kuvia oli otettu läheltä ja kauempaa sekä kameran asentoa vaihdellen.

KUVA 6. Luonto

”Minä otin niistä lehdistä kuvan, kun neon niin ihania ja toukka on syönyt niitä, nääthän nuo reiät?”

KUVA 7. Luonto

”Ton kuvan otin nurmikosta, se on otettu yläpuolelta ja se on kivan näköinen.”

KUVA 8. Luonto

”Otin siksi kuvan koska nuo kielot on niin hienoja, tummanvihreitä. Siellä on takana muitakin kasveja, mitä ne on?”

”Tässä on kielon lehtiä. Se oli vaikeeta kun piti mennä niin lähelle. Halusin kuvata kun ne on niin jänniä, niissä on myrkkyä noi valkoiset.”

”Tässä kuvassa on linnunpesä, se on aika hieno. Kuvassa on myös tyttöjä, siinä on lähempänä se linnunpesä.”

Luonnossa esiintyvistä ilmiöistä lapset kuvasivat ja kommentoivat mm. varjon syntymistä, pilviä, värejä, liikettä, luonnon monimuotoisuutta.

KUVA 9. Luonnon ilmiöt

”Siinä on varjo aidasta, siitä halusin ottaa kun se on niin hieno, kun aurinko paistaa tulee varjo koska valo ei mene esineitten läpi.”

”Tuossa kuvassa näkyy siun varjo, varjo tulee siitä että ihminen menee aurinkoon ja siitä sitten auringosta ja ihmisestä tulee varjo.”

”Kuvassa on puu, minä tykkään puusta siellä on linnunpesä. Siellä näkyy päiväkotia ja yksi pilvi näyttää ihan soutuveneeltä. Pilvet tulee taivaalta neon vettä.”

”Tuossa kuvasin puuta, siksi kuvasin koska se on niin kiemurainen.”

Päiväkodin piha-alue leikkivälineineen on lapsille tärkeä paikka, se tuli ilmi monista valokuvista (kuva 10) ja kommentteista. Valokuvat merkitsevät lapsille myös jotain sellaista jonka voi tallettaa muistoihin tai oman muistin tueksi.

”Otin kuvan liukumäestä, jos menen mummolle kesällä nii voin katsoa näitä kuvia.”

7.4 Leikki ja pihan leikkivälineet

Uusien taitojen oppiminen ja kokeileminen ovat myös lapsille tärkeitä asioita ja tapahtuvat aivan tavallisen leikin yhteydessä, ilman että joku on opettamassa. Liikkuminen ja myönteiset onnistumisen kokemukset vahvistavat lapsen osallisuutta ja lisäävät halua opetella uusia asioita.

KUVA 10. Leikki

”Tässä on kiva kun voi pompotella palloa ja kokeilla meneekö pallo yli. Kiva on myös kokeilla onnistuuko.”

”Kiipeilyteline, kun siinä saa tehdä kaikenlaisia kivoja temppuja ja voi kiipeillä.”

”Tuohon leppiskiikkuun voi laittaa kiviä ja ne kulkee siinä edestakasin.”

”Tytöt laskemassa junan liukumäkeä. En ole ikinä kuvannut junaa siinä on renkaat. Junan värejä on oranssi, punainen, sininen ja valkea.”

”Tässä on keinuista kuva, otin kuvan koska on nii kiva keinoa aina.”

”Kaverit leikkii ja keinuu. Otin sen alapihalta. Jalkapallokenttä näkyy takana, ettei se olis vaan pelkkää nurmee.”

”Otin kuvan junasta kun se on niin kivan näköinen, oli kiva kuvata.”

”Tuolla hepalla voi leikkiä, että sillä voi ratsastaa. Sitten siinä on kiva kun siinä voi istua.”

”Liukumäki, halusin ottaa kuvan koska siitä voi laskea.”

8 OPINNÄYTETYÖN ARVIOINTIA JA POHDINTA

Photovoice - menetelmällä avulla toteutettu toiminta antoi lapsille mahdollisuuden kuvata ja kertoa ajatuksistaan lapsilähtöisellä tavalla. Toimintatuokioiden kautta esille tulleet teemat, tuovat esille mahdollisuuden tutkivaan oppimiseen prosessin aloittamiseen. Menetelmä itsessään on luonteeltaan osallisuutta vahvistava, joka näkyy lasten kuvissa ja kommentissa ja toiminnassa rohkeutena ja innostuneisuutena.

8.1 Kun aurinko paistaa tulee varjo, koska valo ei mene esineitten läpi

Lasten ottamista valokuvista ja kertomuksista löytyi tutkivan oppimisen prosessin eli opitun tiedon syventämisen mahdollisuuksia lisääviä asioita. Näitä oppimisprosessin aloittamisen mahdollistavia asioita ovat, lasten esittämät kysymykset ja selitykset erilaisille luonnossa esiintyvillä ilmiöillä. Lipposen (2011) mukaan tutkiva oppiminen alkaa aina ihmettelystä, kyselystä joitten kautta lapsi voi muodostaa asioille ja ilmiöille perusteltuja selityksiä. Kuten valokuvista ja lasten kertomuksista löytyneistä teemoista tulee ilmi, lapset suhtautuvat innostuneesti ja ennakkoluulottomasti uusiin asioihin, sekä kertovat mielellään selitysmalleja erilaisille ilmiöille. Valokuvaamisessa lapset kokeilivat erilaisia kuvan ottamisen tapoja, kuten kuvan ottaminen aivan kohteen yläpuolelta (kuva7) ja lähikuvat. Lasten ottamista valokuvista ja kommentista selviää, että metsä ja leikit siellä ovat lapsille tärkeitä ja innostavia asioita. Luonnonmateriaaleja käyttäen lapset saavat aikaiseksi pitkiäkin leikkituokioita joita he voivat jatkaa päivästä toiseen.

Varhaiskasvatussuunnitelmassa (2005). sanotaan että monipuolinen ja oppimiseen innostava ympäristö kannustaa lasta toimimaan ja ilmaisemaan itseään sekä herättää kokeilunhalua ja uteliaisuutta. Mahdollisuuksia tutkivan oppimisen prosessiin löysin lasten esittämistä kommentista, jotka koskivat erilaisia luonnon ilmiöitä, eläimiä ja

kasveja. Esimerkkinä (kuva 6), jossa lapsi on havainnut kasvissa olleet reiät ja kertoo niiden olevan toukan syömiä tai (kuva 9), jossa lapsi on ottanut kuvan aidan luomasta varjosta ja kertoo siitä kuinka varjo syntyy. Muitakin samankaltaisia havaintoja voi lasten kuvista tulleista kommenteista löytää. Esille tulleitten asioiden ja ilmiöiden jatkok tutkimus lasten kanssa, antaisi hyvän lähtökohdan tutkivan oppimisen prosessin toteuttamiseen.

8.2 Kuvaaminen oli kivaa, olis kiva nähdä mitä muut kuvasivat

Tässä opinnäytetyössä lähtökohdat photovoice- menetelmällä toteutettujen tuokioiden toteuttamiseen olivat suotuisat. Lapsiryhmä oli tullut minulle tutuksi edeltävältä kuu delta viikolta, harjoittelujaksoni kautta. Lisäksi toiminnan suunnittelua ja toteuttamista auttoi päiväkodin henkilökunnan myönteinen, ammattitaitoinen suhtautuminen tällai sen toiminnan toteuttamiseen. Photovoice- menetelmään voidaan toteuttaa myös niin, että ohjeistus- ja kamerat annetaan valitulle tutkimusjoukolle, joka kuvaa ja ker too kuvistaan tutkijalle. Tällä tavoin toteutettuna tutkijan tai opinnäytetyön tekijän ei tarvitse välttämättä itse olla osallistuvana havainnoijana toiminnassa, mutta lasten kanssa työskenneltäessä osallistumisen toimintaan olevan ensiarvoisen tärkeää. Viitta la (2006, 107- 109). kertookin lapsen minäkuvan kehittymiselle myönteiseksi sen että, lapsi saa esittää omia mielipiteitään ja tehdä erilaisia asioita yhdessä kannustavien aikuisten kanssa.

Menetelmä sopii hyvin käytettäväksi 4 -6 - vuotiaiden lasten kanssa, koska heillä on jo tarvittavat taidot kameran käsittelyyn. Menetelmän osallisuutta lisäävä luonne näkyy myös siinä, että se on helppo toteuttaa ja lapsille tärkeät asiat tulivat kuvien ja kerto musten kautta esille. Menetelmää voidaan käyttää myös oppimisen välineenä eli valo kuvaamisprosessin myötä esille tulleita asioita voidaan ryhtyä lähemmin tutkimaan ja niistä tekemään vaikkapa ympäristökasvatukseen liittyviä projekteja. Menetelmää voidaan toteuttaa myös muissa ympäristöissä, kuten retkillä tai vaikkapa vain päivä kodin sisätiloissa lapsen oman tutun lelun vaikkapa nallen tai nuken seikkailuja kuva ten.

Photovoice- menetelmä sopii mielestäni hyvin käytettäväksi päiväkodin arjessa osana toiminnallisia ohjauskokonaisuuksia tai pidempikestoisia projekteja. Turjan (2012, 53) mukaan muutos lapsen osallisuuden lisääntymiseen lähtee aina kasvattajien omista

asenteista ja osallisuuden merkityksen syvemmästä ymmärtämisestä. Päivittäisessä toiminnassa ja sen suunnittelussa tämä vaatii kasvattajilta uskallusta heittäytyä uusien asioiden kokeilemiseen yhdessä lasten kanssa.

Tässä opinnäytetyössä on keskitytty lasten ajatusten ja kuvien esille tuomiseen ryhmänä, mutta vaihtoehtona olisi ollut että keskityttäisiin ryhmän sijaan yksilöihin, tai selvitettäisiin poikien ja tyttöjen valokuvien ja kertomusten eroja. Photvoice - menetelmä sopii mielestäni hyvin, jos halutaan saada aikaan asennemuutosta yhteiskunnassamme. Setälän (2012) mukaan lasten ottamat valokuvat kertovatkin yhteiskunnallisesta asennemuutoksesta, jossa lapsi nähdään yhä enemmissä määrin kykenevänä ja osaavana yksilönä ja vaikuttajana. Opinnäytetyössä esille tulleista teemoista kävi ilmi, että lapset leikkivät mielellään luonnonomaisessa ympäristössä. Tämä tieto voisi osaltaan olla esimerkiksi vaikuttamassa siihen, kuinka päiväkotien piha-alueita suunnitellaan. Lapsiryhmien toimintaa suunniteltaessa voidaan asia myös huomioida tarjoamalla lapsille mahdollisuuksia luonnossa retkeilyyn.

Lasten valitsemista valokuvista koottu näyttely kuuluu osaksi tämän opinnäytetyön suunnitelmaa ja kokosi mielestäni hyvin koko prosessin. Näyttely oli esillä päiväkodin yleisissä tiloissa päiväkodissa kuukausittain vietetyllä yhteisellä aamupalalla, johon voivat osallistua lasten perhe ja lapset yhdessä. Näyttely sai hyvän vastaanoton ja kuvista koottu kansio, johon on liitetty lyhyt ohjeistus photovoice – menetelmän käytöstä luovutetaan päiväkodin käyttöön.

8.3 Otin siksi kuvan, kun kaverin kanssa on niin kiva leikkiä

Lasten kuvissa ja kertomuksissa kaverit sekä heidän kanssaan leikkiminen ovat esillä laajasti. Varhaiskasvatussuunnitelmassa (2005) sanotaankin, että myönteiset ja turvalliset ihmissuhteet päivähoidossa auttavat lasta kokeilemaan taitojaan ja oppimaan uutta. Lasten kertomuksissa kaverit koettiin iloa antaviksi ja positiivisiksi asioiksi päiväkodin arjessa. Kaverin kanssa yhdessä rakennettu leikki(kuva 2) sisälsi lapsen kertomuksen mukaan arjessa tapahtuvia asioita kuten syömistä, nukkumista, siivousta. Kronqvist (2011, 21) sanookin, että alle kouluikäisen lapsen oppiminen tapahtuu leikin avulla samalla edistäen taitoja joita lapsi tarvitsee kun siirtyy kouluun. Aikuisena tunnen kiitollisuutta siitä, että lapset päästivät minut tutustumaan omaan maailmaansa kertomalla leikeistään ja ajatuksistaan. Varhaiskasvatussuunnitelman (2005) mukaan

lapsi tuntee osallisuutta yhteisöönsä, kun hän leikkii, tutkii ja kokeilee rajojaan ennakkoluulottomasti ja rohkeasti.

Tästä opinnäytetyöstä saadut tulokset eivät ole yleistettävissä kaikkiin lapsiryhmiin, tai päiväkoteihin. Opinnäytetyön kannalta olisikin ollut kiinnostavaa tehdä sama työ kahdessa eri päiväkodissa ja vertailla niistä saatuja teemoja. Mielestäni kuitenkin tuloksia tärkeämpää tässä koko prosessissa oli oman oppimisen syveneminen, joka syntyi lasten kanssa toimimalla photovoice- menetelmää käyttäen. Menetelmän toteaminen helppokäyttöiseksi ja mielekkääksi työvälineeksi lasten kanssa, antaa uusia toiminnan mahdollisuuksia päiväkodin arkeen. Päiväkoti, jossa työ on toteutettu ottaa työni mielellään käyttöön, koska he aloittavat esikoululaisten kanssa valokuvaprojektin tänä keväänä.

LÄHTEET

Aalto, Emma., Alasuutari, Maarit., Heino, Tarja., Lamponen, Tuuli., Rutanen, Niina. 2011. Suojeltulapsuus. Raportti 51 / 2011. Juvenes print – Tampere:Tampereen yliopistopaino Oy.

Björkman, Pia., Henttonen, Pia., Kantojärvi, Aila 2010. Enemmän otetta ja osallisuutta, loppuraportti. Kehitysvammaisten tukiliitto. Tampere: Kopioniini Oy.

Fusco, Caroline., Moola, Fiona., Faulkner, Guy., Buliung, Ron., Richichi, Vanessa 2012. Towards an understanding of childrens perceptions of their transport geographies (non.) active school travel and visual representations of the built environment. Journal of Transport Geography, v 20, no 1. Magazine, Journal article: Canada.

Hakkarainen, Kai., Bollström–Huttunen Marianne., Pyysalo, Riikka., Lonka, Kirsti 2004. Tutkiva oppiminen käytännössä. Matkaopas opettajille. Porvoo:WS Bookwell Oy.

Heinilä, Henna., Kalli, Pekka., Ranne, Kaarina (toim.) 2009. Tutkiva oppiminen- ja pedagoginen asiantuntijuus. Saarijärvi: Offset Oy.

Hirsjärvi, Sirkka., Remes, Pirkko., Sajavaara, Paula., Tutki ja Kirjoita. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

Hujala, Eeva., Nivala, Veijo., Parrila., Sanna., Puroila, Anna-Maija 2007. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Vantaa: Edufin.

Hujala, Eeva, Turja, Leena (toim.)2011. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: Bookwell Oy.

Järvinen, Saara & Mäkinen, Liisa 2010. Lapselle tärkeitä asioita päiväkodissa, sovellettavina photovoice- ja sarjakuvapiirtämismenetelmä. Opinnäytetyö: Seinäjoki.

Karila, Kirsti, Alasuutari, Maarit, Hännikäinen, Maritta, Nummenmaa, Anna Raija, Rasku- Puttonen, Helena (toim.) 2006. Kasvatusvuorovaikutus. Vaajakoski: Gummerus kirjapaino Oy.

Karila, Kirsti & Nummenmaa, Anna Raija 2001. Matkalla moniammatillisuuteen. Kuvauskohteena päiväkotit. Juva:WS Bookwell Oy.

Karlsson, Liisa Karimäki, Reeli (toim.) 2012. Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen- ja toimintaan: Jyväskylän yliopistopaino.

Kronqvist, Eeva- Liisa & Kumpulainen, Kristiina 2011. Lapsuuden oppimisympäristöt, eheä polku varhaiskasvatuksesta kouluun. Helsinki: WSOY pro Oy.

Mikkola, Petteri, Nivalainen, Kirsi 2009. Lapselle hyvä päivä tänään. Näkökulmia 2010 -luvun varhaiskasvatukseen. Saarijärvi: Offset Oy.

Niinikangas, Liisa (toim) 2004. Kotipihasta maailmalle. Ympäristökasvatuksen karttakirja. Saarijärvi: Gummerus kirjapaino Oy.

Ojala, Mikko 1993. Varhaiskasvatuksen perusteita- ja haasteita. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Ojanen, Sinikka & Rikkinen, Hannele (toim.) 1995. Opettaja ympäristökasvattajana. Juva: WSOY.

Paalasmaa, J. 2011. Lapsesta käsin, kasvatuksen- ja opetuksen vaihtoehtoja. Juva: Bookwell Oy.

Pitkänen, Susanna & Varila, Minna 2011. Lapselle merkitykselliset asiat päivähoitossa, vertailu suomalaisessa ja englantilaisessa päiväkodissa photovoice- menetelmällä. Opinnäytetyö: Vaasa.

Rauste - Von Wright, Maija Liisa, Von Wright, Johan & Soini, Tiina 2003. Oppiminen- ja koulutus. Juva: WS Bookwell Oy.

Saarsalmi, Olli (toim.) 2008. Päivähoidon turvallisuussuunnittelu. Stakes, oppaita 71 ja sosiaali ja terveystieteiden tutkimuskeskus: Helsinki.

Suomela, Liisa 1995. Tuulinen polku. Ympäristökasvatuskokeiluja päivähoitossa. Teoksessa. Opettaja ympäristökasvattajana. Rikkinen Hannele (toim.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2011, Stakes opas 56.

Setälä, Päivi 2012. Lapsi kuvan takana, erityisiä piirteitä lasten valokuvailmaisussa. Hämeenlinna: Kariston kirjapaino Oy.

Sosiaali - ja terveystieteiden tutkimus ja kehittämiskeskus 2005, oppaita 56. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Saarijärvi: Gummerus kirjapaino Oy.

Vehkalahti, Reetta 2007. Kehu lapsi päivässä, vinkkejä ja toimintatapoja lapsen itsetunnon tukemiseen. Hämeenlinna: Karisto Oy:n kirjapaino.

Venninen, Tuulikki., Leinonen, Jonna., Ojala, Mikko 2010 ” Parasta on kun yhteinen kokemus siirtyy jaetuksi iloksi” Lapsen osallisuus pääkaupunkiseuden päiväkodeissa. Socca, pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Työpapereita 2010:3, Varhaiskasvatuksen kehittämissyksikkö VKK- metro.

Viittala, Kaisu 2006. Lasten yhteinen varhaiskasvatus. Tampereen yliopistopaino Oy- Juvenes Print.

Wang, Caroline, Burris, Mary- Ann 1997. Health, Education & Behavior. Vol. 24 c3.

TUTKIMUSLUPA-ANOMUS

Olen Päivi Taavitsainen sosionomi (AMK) opiskelija Mikkelin ammattikorkeakoulusta. Opinnäytetyöni tarkoituksena on selvittää kuinka 5 - 6 vuotiaat lapset havainnoivat omaa ympäristöään photovoice eli valokuvakertomus menetelmällä.

Opinnäytetyöni on toiminnallinen kehittämistyö ja aineiston keruu on tarkoitus toteuttaa siten, että lapset valokuvaavat päiväkodin pihassa kiintoisaksi havaitsemiaan kohteita ja kertovat sitten ottamistaan kuvista. Kertomukset tallennan kirjallisina tai mahdollisesti nauhalle.

Opinnäytetyön tekijänä minua sitoo vaitiolovelvollisuus ja käsittelen tietoja luottamuksellisesti ammattikorkeakoulun periaatteiden mukaisesti. Lasten henkilöllisyydet eivät tule tutkimuksessa ilmi.

Tutkimukseni tulokset on tarkoitus julkaista vuoden 2012 loppuun mennessä.

Opinnäytetyötäni koulun puolelta ohjaa ammattikorkeakoulun yliopettaja Päivi Niiranen-Linkama

Anon teiltä kohteliaimmin lupaa toteuttaa opinnäytetyöni tutkimusta toukokuun lopulla ja kesäkuun alussa päiväkodissanne..

Ystävällisin terveisin

Päivi Taavitsainen, sosionomi (AMK)opiskelija

LIITE 2(1).
Monisivuinen liite

Tervehdys koteihin !

Opiskelen Mikkelin ammattikorkeakoulussa sosionomiksi ja opintoni ovat edenneet opinnäytetyövaiheeseen. Tarkoitukseni on tehdä kehittämistyö jonka tavoitteena on toteuttaa lasten kanssa muutama toimintatuokio jossa he valokuvaavat omaa ympäristöään, päiväkodin pihaa ja siellä havaitsemiaan mielenkiintoisia ympäristöön ja luontoon liittyviä asioita. Tuokiot ajoittuvat toukokuun loppuun ja mahdollisesti kesäkuun ensimmäiselle viikolle.

Kuvien ottamisen jälkeen lapset saavat kertoa ottamistaan kuvista, kertomukset kirjaan ylös tai nauhoitan. Lapsen ottamia valokuvia voi myöhemmin käyttää hänen omassa kasvun kansiossaan. Opinnäytetyössä noudatan ehdotonta salassapitovelvollisuutta, lasten henkilöllisyys ei tule esille työssäni.

Haluaisin toteuttaa tuokiot lapsenne päiväkotiryhmässä ja pyydänkin teiltä lupaa, että lapsenne saisi osallistua toimintaan. Jos jokin asia askarruttaa mieltänne, tai haluatte saada asiasta lisää informaatiota, keskustelen mielelläni kanssanne.

Päivi Taavitsainen

Valitkaa vaihtoehdoista teille sopivin ja palauttakaa se päiväkotiin mahdollisimman pian, Kiitos.

Lapsen nimi

_____ saa osallistua toimintatuokioihin

_____ emme halua lapsemme osallistuvan toimintatuokioihin

LIITE 2(2).

Monisivuinen liite

LIITE 2(3).

Monisivuinen liite